

A Buturlinlud Erdélyben.

Irta: KAMNER ALFRÉD tanár.

1933 október 16-án RADLER OTTÓ Nagyszében (Hermannstadt) mellett elejtett egy libát, amelyet egy másik vadász, ZICKELI VIKTOR, mint érdekes példányt hozzám küldött pontos meghatározás végett. Én a libát Buturlinludnak (*Anser carneirostris* BUT.) határoztam meg és így ebből a fajból ez az első ismeretes példány Erdélyből.

Színei megegyeznek a SCHENK J. által közöltekkel (Aquila 1929/30 p. 67), de csak a csőrírig. E példány csőrének az alapszíne ugyanis nem fekete, hanem mindenütt rózsaszínű, csak a csőrököröm feketésbarna és annak csúcsa világos sárgásszürke. Az alsó csőrkáva hegyén is kb. 1 cm szélességben világos-sárgásszürke. A felső és alsó csőrkáva szélével párhuzamosan húzódik egy szurokfekete vonal a 25—26-ik csőrfogacsáig. A felső vonal 1 mm, az alsó 2 mm széles. Az orrlyukak körül ugyancsak egy fekete vonal húzódik. A csőrszín tehát teljesen abnormális, mert a csőrtővétől a csörgyűrűig terjedő fekete szín teljesen hiányzik. Mindamellett ez nem olyan fontos, ha az ember meggondolja, hogy pld. *A. fabalis*-nál a fekete színnek a kiterjedtsége a korral együtt mennyire változik. A csőr színe a kiszáradás után erősen megváltozott és vörösebb, majd egészen narancsszínű lett.

A lábak színe világos okkerbarnának jelölhető, esetleg piszkos sárgabarackszínűnek, egyes helyeken vöröses aláfestéssel. Az uszóhártya inkább szürkés okker.

Ez a példány egy kis termetű, nem egészen kifejlődött gunár, melynél a herék még felismerhetetlenek voltak.

Méretei a következők: hossza 710, csüd 75, csőr 46, csőrkerület a csőrtőnél 65, csőrökörömnél 40, szárny 410, farok 140, középujj 76 mm. A csőrfogacsák száma 25—26.

Az abnormális csőrszínezés ellenére a többi ismertetőjel alapján — kis termet, sárga lábszín, igen karcsú finom csőr, — ezt a példányt csak mint Buturlinludat határozhattam meg. Megjegyezhetem még, hogy a fej színe valamivel világosabb mint a gegeludé.

Ez a példány az Erdélyi Természettudományi Egyesület gyűjteményében van Nagyszébenben.

Egy egészen hasonló példányt, egy fiatal ♂-et ejtett el PLATTNER KÁROLY 1934. szept 26-án Sacel = Szecsel mellett. Ez valamivel kisebb, azonban itt a csőrnek a csőrkáva peremén kívül nincs fekete színe. A csőr egészen rózsaszínű, a szürkésbarna csőrökörömgig. A láb színe

okker vagy piszkosokker, egyes helyeken vörös foltokkal. Méretei: hossza 660, szárny 410, farok 135, csüd 61, csőr 45, csőrkerület tövé-nél 65, csőrkeröm előtt 39 mm. Ez a példány szintén az Erdélyi Természettudományi Egyesület gyűjteményében van Nagyszebenben.

Die Buturlingans in Siebenbürgen.

VON Prof. KAMNER ALFRED.

Am 16. Okt. 1933 erlegte OTTO RADLER bei Nagyszeben (Hermannstadt) eine Gans, welche einem anderen Jäger VIKTOR ZICKELI als etwas besonderes auffiel und mir zur genaueren Untersuchung brachte. Ich konnte dieselbe nicht anders, als Buturlingans (*Anser carneirostris* BUT.) bestimmen und wäre dies das erste bekannte Exemplar dieser Art aus Siebenbürgen.

Die Färbung stimmt mit der von SCHENK J. in Aquila 1929/30 p. 67 angegebenen bis auf den Schnabel überein. Der Schnabel ist bei diesem Exemplare nämlich am Grunde nicht schwarz sondern ganz, d. h. überall rosa, nur der Nagel ist schwarzbraun und die äusserste Spitze desselben lichtgelbgrau. Auch der Unterschnabel ist an der Spitze in etwa 1 zm Breite lichtgelbgrau. Am oberen und unteren Kieferrande entlang zieht sich ein pechschwarzer Streif parallel zu den 25—26 Schnabelzähnen. Der obere Streif ist 1 mm breit der untere 2 mm. Um das Nasenloch herum geht ebenfalls ein schwarzer Streif. Die Schnabelfarbe ist also ganz abnormal, da der grosse schwarze Basalfleck vollständig fehlt. Doch fällt dies nicht so sehr ins Gewicht, wenn man bedenkt, dass z. B. bei *A. fabalis* die Ausdehnung des Schwarz mit dem Lebensalter sehr variabel ist. Die Schnabelfärbung hat sich nach dem Trocknen stark verändert und ist mehr rot bis orange geworden.

Die Färbung der Füße kann als lichtockerbraun, vielleicht auch als schmutzigaprikosenfarben bezeichnet werden, mit etwas rötlicher Beimischung an einigen Stellen. Die Schwimnhaut ist mehr grauocker.

Es ist ein auffallend kleingebautes, noch nicht ausgewachsenes Männchen, bei welchem die Hoden noch fast unbemerkbar waren.

Die Masse sind die folgenden: Länge 710, Lauf 75, Schnabel 46, Schnabelumfang an der Basis 65, vor dem Nagel 40, Flügel 410, Schwanz 140, Mittelzehe 76 mm. Anzahl der Schnabelzähnen 25—26.

Trotz der abnormen Schnabelfärbung glaube ich auf Grund der übrigen Kennzeichen — geringe Grösse, gelbe Fussfarbe, sehr schlanker zarter Schnabel — dieses Stück nur als Buturlingans bestimmen zu können. Bemerken möchte ich noch, dass die Kopffärbung etwas heller ist als bei der Suschkingans.

Das Exemplar befindet sich in der Sammlung des Siebenb. Vereines f. Naturwissenschaften in Hermannstadt.

Ein fast ganz gleiches Exemplar, ein junges ♂, erlegte PLATTNER KARL am 26. Sept. 1934 bei Sacel=Szecsél. Es ist etwas kleiner, hat aber am Schnabel ausser dem Kieferrande ebenfalls kein Schwarz. Der Schnabel ist ganz rosa bis auf den graubraunen Nagel. Die Farbe der Füße ist Ocker, oder Schmutzigocker mit rötlichen Flecken an manchen Stellen. Die Masse sind: Länge 660, Flügel 410, Schwanz 135, Lauf 61, Schnabel 45, Schnabelumfang an der Wurzel 65, vor dem Nagel 39 mm. Das Exemplar befindet sich gleichfalls in der Sammlung des Siebenb. Vereines f. Naturwissenschaften in Hermannstadt.

A vetési ludak újabb rendszertani beosztásáról.¹⁾

Irtta: DR. NAGY JENŐ, Debrecen.

A libák zavaros rendszertana igen fogas kérdése a tudományos madártannak s az is lesz mindaddig, míg a költőhelyeken nem végzünk beható részletes vizsgálatokat és gyűrűzéseket.

Minél több anyagom gyűlt össze hosszú évek folyamán, — hisz ide s tova már 30 esztendeje, hogy különösebb figyelmet szentelek a libáknak, — annál nehezebben tudtam őket a megszokott fajok és fajták közé beosztani.

Most már az a felfogásom, hogy a libák rendszertanát csak a költőhelyeken végzett tanulmányok alapján lehet rendbehozni, ahol egyrészt az öregeket mindjárt a fiatalokkal együtt lehet tanulmányozni, másrészt pedig az egyes földrajzi területeken, mégis csak észrevehető és kiválasztható lesz az a földrajzi forma, amely azon a területen, mint jellegzetes alak él és dominál.

Ellenben az átvonulási vagy telelőhelyeken, óriási területek fajtái keverednek össze aránylag szűk területen, úgy hogy az itt összegyűjtött sokféle változat láttára szinte tanácstalanul áll a szakember, mert nem ismeri pontosan a fészkelő területeket, és nem ismeri az elejtett példányok korát. Ez utóbbit természetesen csak a gyűrűzések alapján lehet megállapítani.

Régi felfogásom volt, hogy például, a mai speciesek nem mind jó fajok, hanem legfeljebb csak subspeciesek vagy csak földrajzi formák.

Igy 30 év alatt begyűlt megfigyelési anyagom alapján már régen csak subspeciesnek tekintettem az *Anser arvensis* BREHM-et, hovatovább

¹⁾ Ezt a tanulmányomat a M. K. Madártani Intézet felszólítására írtam meg BUTURLIN, SCHENK és TUGARINOV fenti közleményeinek az ismeretében, mert a felszólítás mellé a cikkek kefelenyomatai is mellékelve voltak.

megerősödött az a véleményem, hogy a *nagy* és *kis lilik* csak fajtái és nem külön fajai az *albifrons* genusnak, továbbá az *Anser neglectus* sem önálló faj, hanem csak egy variáló subspeciése az *Anser fabalis* fajnak, épúgy mint az *Anser brachyrhynchus*.

Evvel a felfogással akaratlanul is visszatértem CHERNEL ISTVÁN-nak a „Magyarország madarai“ című korszakalkotó munkájában 1899-ben lefektetett felfogásához, amelyet pedig emlékszem, eleinte nem fogadtam el.

CHERNEL ISTVÁN ugyan 1918-ban kiadott, a „Magyar birodalom madarainak névjegyzéke“ című munkájában, már úgy látszik mintha a fentebb említett fajtákat önálló fajoknak fogadta volna el, legalább így veszi fel őket névjegyzékében. De valószínű, hogy őt is ez alkalommal csak az a gyakorlati cél vezette, hogy a közhasználatra egy jól taglalt beosztást adjon, amelynek alapján a libák zavaros rendszertana könnyebben áttekinthető legyen.

Engem is ugyanez a cél vezetett, amikor a vadászok és nagyközönség részére írt, és 1928-ban megjelent „Uzómadarak meghatározója“ című kis munkámban, külön fajoknak vettem, felfogásom ellenére a két *lilik*, a *rózsásliba* (*Anser neglectus*) és *piszecsőrű* (*A. brachyrhynchus*) fajtákat. Ezt a felfogásomat e helyen már akkor is leszögeztem.

Nagy öröömre szolgál, amikor a legújabb irodalomban azt látom, hogy SUSKHIN, az *Anser neglectus* species felfedezője, legújabban nagyobb anyag átvizsgálása után, a *neglectus* fajt subspeciesi rangra szálítottotta le. Hiszem, hogy az újabb részletes, és amint már említettem, a költőhelyeken végzett — és a gyűrűzések eredményeit és nagyobb vizsgálati anyagot is felhasználó vizsgálatok még a többi speciéseket is le fogják fokozni egyszerű subspeciésekké vagy földrajzi formákká.

Ugyancsak subspeciesnek veszi az *Anser neglectus*-t TUGARINOV is legújabb munkájában, s így elfogadja SUSKHIN-nak, a legilletékesebbnek a véleményét. Ellenben BUTURLIN most legújabban megint fajnak veszi az *Anser neglectus* SUSKHIN név alatt. Azt látjuk, hogy a libák rendszertanában még maguk a legilletékesebbek, az orosz szakemberek között sincs egységesen kialakult vélemény, ami szintén csak azt mutatja, hogy még nem voltak teljesen exakt, nagy anyagot felölelő vizsgálatok.

A legkirívóbb példája a kevésszámú példány vizsgálata alapján felállított libafajtáknak, az *Anser (Melanonyx) mentalis* OATES, amit OATES írt le pár példány alapján, amelyek egymás között se egyeztek teljesen, — így írja le ALPHÉRAKY¹⁾ — se a csőrhosszra, se a csőrfogazat számára. Erről a vastagsőrű vetési lúdról ALPHÉRAKY-nak is az a véleménye, hogy azok csak a szibériai vetési ludaknak nagyon öreg gúnárjai.

¹⁾ ALPHÉRAKY: The Geese of Europa and Asia pag. 131.

BUTURLIN legújabb beosztásában már ezt is csak subspeciesnek tünteti fel *Anser serrirostris mentalis* OATES név alatt, s nem osztja ALPHÉRAKY véleményét, hogy az *Anser mentalis*-ok mind öreg vetési lúd gúnárok, mert ő, körülbelül 600 darab *Anser serrirostris*-t vizsgált meg a Kolyma folyó vidékén.

A másik ilyen elhamarkodva csinált faj, az *Anser (Melanonyx) carneirostris* BUTURLIN. Ezt a fajt BUTURLIN, HEUGLIN leírása után, tehát nem is látott példányok alapján állította fel. Az első példány, amit e fajból látott, egy ócska bőr volt, s ezenkívül amint ezt BUTURLIN őszintén be is vallja, soha egy darabot se látott se élve, se halva.

BUTURLIN¹⁾ noha bevallja, hogy manapság már óvatosabb lenne egy faj felállításával, mint 30 év előtt, de azért mégse vonja vissza az ő carneirostris-ét, legfeljebb subspecies-sé degradálta, *Anser serrirostris carneirostris* BUT. név. alatt.

Pedig BUTURLIN tudja azt is, amint a legutolsó közleményében olvasom, hogy sok esetben egy sárgacsőrű liba csőre, a halál után pár óra alatt, pirosassá válik, s így ha az csak később jut a megfigyelő kezébe, akkor már esetleg ez egy carneirostris példányt lát benne.

Hasonlóképp nagyon bizonytalan alapon áll BUTURLIN *Anser serrirostris anadyrensis* BUT. subspecies-e is, márcsak azért is, mert ebből a fajtából eddig mindössze csak 5, azaz öt darab ismeretes! Ennek a libának a csörgyűrűje szintén piros, de a lába valószínűleg sárga. Dehát akkor miért nem carneirostris ez is? Azért, mert a csőre ennek — BUTURLIN szerint — 50—63 mm, míg az anadyrensis-nél 65—70 mm.

Öt példány alapján, amelyek csupán csak rövidebb csőrükkel ütnek el a többitől — mindjárt új subspecies-t csinálni, egy kicsit merész dolog.

Nagyon örülök, hogy felfogásom teljesen megegyezik TUGARINOV véleményével, aki már említett dolgozatában, a BUTURLIN által felállított *Anser serrirostris carneirostris*, *Anser serrirostris mentalis*, *Anser serrirostris anadyrensis* BUT. subspecieseket ilyeneknek nem fogadja el, hanem azokat csak egyéni változatoknak tartja.

De minden szakembernek, sőt még a madárkedvelő, és azt ismerni is óhajtó vadászembernek, még inkább örömmel kell üdvözölni TUGARINOV egyszerűsítő, bizonyos fokig rendet teremtő beosztását, amelyről ő ugyan maga úgy nyilatkozik, hogy csak „sport- és vadászberek számára készült meghatározó kulcsnak, és nem tart számot arra, hogy a vetési lúdfajtákról tökéletes átnézetet nyújtson“.

E munkát GROTE HERMAN ismerteti az *Aquila* jelen kötetében.

Nincs azonban itt elegendő terünk arra, hogy a vetési lúdak eme két, BUTURLIN és TUGARINOV-tól származó rendszertani beosztását

¹⁾ BUTURLIN : Übersicht der Saatgansrassen. *Aquila* 1931—34. p. 222.

részletes kritikai tárgyalás alá vegyük, azért itt ez alkalommal csupán csak az újabban olyan sokat emlegetett *Anser carneirostris* BUT. vagy *Melanonyx carneirostris* BUT.-ra vonatkozó saját megfigyeléseimet, illetve a kezembe került anyagból leszűrt véleményemet adom közre.

Az első pirosascőrű, de sárgalábú liba 1924 október havában került a kezembe, amelyet a csőr alkotása és színe miatt biztos *neglectus*-nak jegyeztem fel, s az egész külseje után fiatalnak állapítottam meg. Lábai sötét kukoricásárgák voltak, néhol pirosas árnyalattal.

Abban az időben nem volt a kezem ügyében jó praeparátor, s így a madarat nem tömettem ki. Szokásom ellenére ennek a madárnak nem készítettem el a pontos csőr- és fejrajzát, s nem vettem fel a méreteit sem, valószínűleg azért, mert a madarat körülbelül október 28. táján friss bőrben a Madártani Intézetnek küldtem fel Budapestre.¹⁾

Ekkor még a *carneirostris* nem volt annyira az érdeklődés központjában, így én se sokat törődtem a sárgalábú pirosascőrű libákkal.

1927 november 7-én kezembe került egy nem fiatal liba, amelynek a csőralakja *neglectus* jellegű, de a színezete már a csőr nyakán, a köröm mögött a másnapos színváltozást mutatta. Ugyanis ott pirosas kukoricásárgás, az alsó káván sötétebb színben. A sárgás mező a felső káva szélein felhúzódik a csőr töve fölé, mint az *arvensis*nél, s itt fehéres lilás színezést mutatott.

E madárnak, amely tipikus átmenet a *neglectus* és a *fabalis* fajta között, a lába kukoricásárga, és méretei a következők: H = 81 cm, Sz. 45, F. 18 cm, L. 8 cm, Cs. 62 mm. Csőrtő magasság 32 mm.

Kifejlett öreg madár volt, amely most feltétlenül *carneirostris* név alatt vonult volna be az irodalomba, ha én nem ismerném némely libacsőrnek azt a tulajdonságát, hogy az néha már pár órával a halál után megváltozik, a sárgás pirossá, a kékesrózsaszín pedig fehéressé változik nagyon gyöngye rózsás lehelettel.

Megvagyok győződve, hogy nem egy *carneirostris*-nak nézett liba eredetileg sárgascőrű volt, és csak később vált a csőr pirosassá.

1931 október 3-án kaptam kézhez azt a pirosascőrű, sárgalábú libát, amely elejtésének különös szerencsés körülményei folytán úgy hiszem perdöntő bizonyíték lesz a *carneirostris* kérdésben.

Ez egy tipikus *neglectus* jellegű csőrű liba, amelyről a libákat jól ismerő szakember az első pillanatra látja, hogy azévi, fiatal példány. Méretei a következők: H. 71 cm. Sz. 40 cm. F. 15 cm. L. 7·3 cm. Cs. 57 mm. Csőrmagassága a tövén 28 mm, szélessége 25 mm, a csőr nyakának a magassága a csőr köröm mögött 11·5 mm. A csőr nyakán sárgás cseresznyepiros szalag, amely úgy a felső, mint az alsó kávat körülfogja s amely a felső káván a csőr töve felé elmosódva megy át a feketébe.

¹⁾ Intézetünkbe ez a példány nem érkezett be.

Ezt tehát minden gondolkodás nélkül fiatal neglectus-nak vehetjük, ha nem volna a lába kukoricásárga! Így tehát ez volna az a rejtélyes *carneirostris!*

Nagy szerencse volt, hogy ezt a libát egy tapasztalt, jó madárismerő vadász SIMÁCZIUS LÁSZLÓ intéző ejtette el Tiszapolgár mellett (Szabolcs m.), aki úgy az elejtés körülményeit, mint az elejtett példányokat, mert csak egyet küldött el nekem, pontosan le tudta írni.

1931 október 2-án 5 drb. nagy libát cserkészett be kukoricakúpok mögött úgy 30 lépésre, s közülük 4 darabot el is ejtett, a megmaradt egy nagy példány magasra szállva sokáig kóválygott a hely felett, miközben ghrreg-ghrreg hangot hallatott.

A négy darabból — írja SIMÁCZIUS — csak egy volt öreg, de ez nagyon össze volt löve (azért nem küldte el) míg a többi három teljesen egyforma fiatal volt — ebből küldött be egyet nekem. Lábuk az öreg kivételével — amely rózsaszínű volt — mindnek sárga volt! A csőrgyűrű mindnél pirosassárga volt. Testre a három fiatal egyforma, míg az öreg egy kicsit nagyobb volt. A tollszínezet valamennyinél egyforma volt, az öregnek talán egy gondolattal fakóbb volt a színe s törődöttebb a szárnytolla.

Ime tehát előttünk áll a tény, hogy itt egy Anser fabalis neglectus család töredékéről van szó. SIMÁCZIUS jól ismeri a neglectus fajtát! Más-kor is meghatározta és küldött nekem ilyen libát és így teljes egészében elfogadom állítását. *Tehát két öreg, amelyek közül az elejtett, tipikus rózsás-lábú pirosacsőrű példány volt, és így valószínű, hogy az elmenekült másik, amely a hang után a gúnár lehetett, szintén rózsaszínű lábú volt. A három fiatal sárgalábú példány pedig valójában enyári fiatalok voltak.*

Fiatal neglectus leírását ALPHÉRAKY nagy monographiáján¹⁾ kívül sehol se lehet találni az irodalomban. Itt is csak egy példányról van röviden annyi említve, hogy lábai piszkos málnaszínűek.

Mivel ennek a libafajtának a költőhelyét teljes biztonsággal még nem ismerjük, így nincs is hiteles azévi fiatal példány egyetlen múzeumban sem, és e tekintetben a debreceni kollégiumi állattár gyűjteményében levő említett példány egyedülálló a maga nemében.²⁾

Nem akarom evvel azt állítani, hogy minden neglectus fiatal példány ilyen sárgalábú, de az bizonyos, hogy vannak a fabalis speciesnek olyan, akár a vékonyabbsőrű neglectus formájú, vagy vastagabb csőrű fabalis alakkörhöz tartozó egyénei, amelyeknek piros csőrük, de sárga lábuk van, főképen fiatal korukban.

¹⁾ ALPHÉRAKY: The geese of Europa and Asia. Pag. 80.

²⁾ A Madártani Intézet gyűjteményében is van egy példány e kötet 193. lapján levő közleményem szerint.

Ezt állítja ALPHÉRAKY is, egy *Melanomyx segetum* csapatból lőtt *M. carneirostris* példánnyal kapcsolatban, amikor is megjegyzi, hogy ez is azt mutatja, hogy a *M. carneirostris* és *segetum* között nincs specifikus különbség, hanem itt, vagy csak korszerinti különbséggel, vagy csak egyéni változattal van dolgunk!

Ugyanilyen egyéni variációknak veszi fel ALPHÉRAKY igen helyesen a *M. segetum serrirostris*-nál azt a három példányt az Anadyr régióból, amelyeknek szintén piros csörgyűrűjük van, s amelyeknek alapján BUTURLIN nagy merészen felállította az *Anser serrirostris anadyrensis* subspeciést.

PLESKE³⁾ hasonlókép csak egyéni variációnak, vagy egy bizonyos korban levőnek tartja a *Melanonyx serrirostris carneirostris* BUT.-t.

1932 október 4-én, tehát majd ugyanabban az időben, és ugyanonnan mint az előttevaló évben, újra kaptam egy pirosesőrű és sárgalábú ludat, amelynek a csőre azonban már az *arvensis* felé hajlik, azaz vastagabb és nem a *neglectus* vékony karcsú csőre. Méretei: H. 78·5 cm. Sz. 44 cm. F. 16·5 cm. L. 8 cm. Cs. 56 mm, csőrtő magassága 32 mm. A felső káván igen nagy a csőrtő felé húzódó cseresznyepiros rész. Lábai sötét kukoricásárgák.

Ugyanez év 1932 november 11-én megint kaptam egy sárgalábú, a csőrében *fabalis* típusú, de a csőrszínezetében a *neglectus*éhoz közeledő libát, ugyancsak Tiszapolgár tájáról.

Méretei: H. 74 cm. Sz. 44 cm. F. 16·5 cm. L. 7·4 cm. Cs. 53 mm. Csőrén helyenként általában sárgás, de általában sötétcseresznyepiros szalag húzódik körül, az alsó káva ívelt. Csőrtő magassága 30 mm, szélessége 24 mm. Lábai kukoricásárgák.

E két utóbbi példány csőralakja azt bizonyítja, hogy a *fabalis*-ok csőralakja, de színezete is mennyire variál, s hogy e variációk legalább is színezésre nézve, még az egy fészekaljából származó egyének között is előfordulnak, azt bizonyítják az olyan esetek, amikor az egy csapatból elejtettek közül az egyik tipikus *fabalis*, keskeny csörgyűrűvel, míg a másik *arvensis* típusú, a csőrtő felé húzódó sárga folttal. Vagy pedig az egyik tipikus *fabalis*, a másik pedig *neglectus* típusú volt. Az első esetet magam is észleltem, a másikat pedig gróf SZTÁRAY GÁBOR.

Hogy a csőr- és lábszínezés is variál még az ugyanazon fészekalj egyénei között is, azt ALPHÉRAKY említi meg (pag. 89) „néhány kitűnő angol ornithologus állítása” szerint. Még pedig az *Anser brachyrhynchus*-nál, hogy egy fészekaljban, fogságban tenyésztve, némelyik sárgalábú és esőrű volt, míg mások normális pirosesőrű és lábúak voltak.

Ugyancsak ALPHÉRAKY írja (pag. 93), hogy R. PAYNE-GALLVEY

³⁾ PLESKE: Birds of the Eurasian Tundra. Boston pag. 315.

azt írja, hogy ő lőtt olyan *Anser brachyrhynchus*-okat, amelyeknek csőre és lába ép oly narancsszínű volt, mint a *fabalis*-oké.

STEGMANN is azt írja, hogy VALCH Jekaterinoslav-ban, *Anser fabalis*-okat tartott fogságban, s ezeknek a csőre ősszel pirosra színeződött. Hogy azonban ez a tünemény minden évben megismétlődött-e, vagy csak egy esetben, az STEGMANN leveléből nem állapítható meg.

ALPHÉRAKY szerint (pag. 120) P. SEMENOV lőtt piroscsőrű sárgalábú libát egy csapat normális csőr- és lábszínezetű *Anser fabalis*-ból.

Ime ez a véleménye az e kérdésekben legilletékesebb orosz bűvároknak, mint ALPHÉRAKY-nak, PLESKE-nek, TUGARINOV-nak, az *Anser carneirostris*-ről.

Meg kell még jegyeznem, hogy én e felfogásokat csak a legutolsó időben ismertem meg, amikor SCHENK JAKAB-nak az Aquilában megjelent közleménye hatására behatóbban kezdtem tanulmányozni az idevágó és rendelkezésemre álló irodalmat. És mondhatom, hogy nagy öröömre szolgált, amikor azt láttam, hogy már régen kialakult véleményem egyezik az orosz bűvároknak régebben és újabban publikált, de általam csak újabban megismert felfogásaival.

Hogy a csőr és láb színe nem olyan döntő tényező a fajok megkülönböztetésénél, azt a legújabb időben éppen LÖNNBERG vizsgálatai is bizonyítják (Ibis 1933 pag. 47—50). Szerinte a láb és csőr színénél a sirályoknál a sárga szín egy előrehaladottabb stádiumot jelent, míg a halványrózsaszín vagy halványkékesszín esetében ugyanaz a festőpigmentum még kevésbé van kifejlődve.

STEGMANN a „nagy sirályok“ új rendszertani beosztásánál is bebizonyítottanak veszi, hogy a lábák színezete egyénileg változik, a halvány hússzíntől kezdve egész a sárgáig. (Journal f. o. 934 pag. 340.)

Az ALPHÉRAKY által említett, az *Anser brachyrhynchus* csőr és láb színezetére vonatkozó adatok csak még jobban megerősítettek abbéli véleményemben, hogy a *brachyrhynchus* nem species, hanem csak subspecies.

De különösen nagy mértékben megerősítették e véleményemet azok az összehasonlító tanulmányok, amelyeket ép e nyáron (1934) végeztem a British Muzeumban, azután az oxfordi egyetem gyűjteményében és az amsterdami, bergeni, trondhjemi, tromsöi, rossitteni múzeumokban.

Véleményem szerint tehát az *Anser brachyrhynchus* csak a *fabalis* genus nyugati, rövidcsőrű subspecies-e. A bizonyításra e helyen ez alkalommal nem térhetek ki.

Igaza volt tehát CHERNEL ISTVÁN-nak, aki már 1899-ben is csak subspecieseknek vette úgy a neglectust, mint a *brachyrhynchus*-t.

Helyesbítenem kell még az *Anser fabalis neglectus*-nak a magyar nevét is. Ugyanis a *gege lúd* kifejezés, illetve név nem helyes, mert valamennyi a *fabalis* specieshez tartozó öreg gúnár liba ad ge-ge, vagy ghrreé, ghrreé hangot, amint ezt sokszor megfigyeltem úgy odakint a Hortobágyon, valamint a fogságban tartott példányoknál is. Ez a hang tehát nem jellemző a *neglectus* fajtára.

Én a *neglectus* fajtára a *vékonycsőrű vetési lúd* magyar elnevezést ajánlom, mert a piros lábú vagy rozsáslábú elnevezés sok zavarra ad okot a nagy nyári ludnak (*Anser ferus*) rozsás lába miatt.

Az eddig kezeim közé került vizsgálati anyag alapján tehát az a véleményem alakult ki, hogy az *Anser carneirostris* BUT. vagy fiatal *neglectus* forma felé hajló *Anser fabalis*, vagy pedig ez utóbbinak piroscsőrű egyéni változatai, amelyek a színeltérést a csőrön, esetleg idősebb korukban is megtartják.

Ugy gondolom, hogy az ilyen piroscsőrű, sárgalábú libák vizsgálata csak még jobban meg fogja erősíteni azt a felfogást, hogy az *Anser neglectus*, *Anser brachyrhynchus* is csak subspeciesek és nem pedig fajok.

A kezeimhez került pirosas-csőrű és sárgalábú vetési ludak összehasonlító táblázata.

Sorszám	Az elejtés		Neme	Kora	Hossza	Szárnya	Farok	A láb		A csőr				Súlya kg	Hol van ?	Megjegyzések
	helye	ideje						hossza	színe	hossza $\frac{m}{m}$	magas. tövén	magas. a köröm m.	színe			
1	Hortobágy	927 XI. 7	?	ad.	81	45	18	8	kukorica-sárga	62	32	—	pirosas-fehér, lilás	?	A debreceni kollégium állattárában	Csőre neglectus típusú
2	Tiszapolgár	931 X. 2	—	juv.	71	40	15	7·3	„	57	28	11·5	sárgás cseresz-nyepiros	2·25		Csőre neglectus típusú, karcsú
3	Szt. Margita	932 X. 4	—	?	78·5	44	16·5	8	sárga	56	32	—	cseresz-nyepiros	3·08		Csőre vaskos, arvensis típusú színezéssel
4	Tiszacsege	932 XI. 11	?	juv.	74	44	16·5	7·4	„	53	30	—	sárgás és piros	2·7		Rövidcsőrű, mint egy brachyrhynchus; alsó káva ívelt, a csőrnyak karcsú

Über die neuere systematische Einteilung der Saatgänse.¹⁾

VON DR. EUGEN NAGY, Debrecen.

Die verworrene Systematik der Wildgänse bildet eine sehr wichtige Frage der wissenschaftlichen Ornithologie und wird solange aktuell bleiben, bis nicht an den Brutplätzen selbst eingehende Untersuchungen und Beringungen durchgeführt werden.

Je mehr Material ich im Laufe der vielen Jahre zusammenbrachte — sind es doch schon 30 Jahre her, seit ich den Wildgänsen mein besonderes Augenmerk zuwende —, umso schwerer wurde es mir, dieselben unter die bekannten Arten und Unterarten einzuordnen.

Heute vertrete ich den Standpunkt, dass die Systematik der Gänse nur auf Grund der an den Brutplätzen selbst vorgenommenen Studien entworfen werden kann, weil einerseits die Elternvögel dort mit den Jungen zusammen beobachtet werden können, andererseits in den einzelnen Gebieten wohl sicherlich jene geographische Art herauszufinden sein wird, welche dortselbst als charakteristische Form lebt und dominiert.

Dagegen finden wir in den Durchzugsgebieten und Winterquartieren die Vertreter der verschiedenartigsten, zum Teil riesengrosser Gebiete auf verhältnismässig engem Raum zusammengedrängt und vermischt, sodass unter dem Eindruck der grossen Mannigfaltigkeit der Fachmann fast ratlos dasteht, denn er kennt weder die Brutgebiete genau, noch das Alter der erlegten Vögel. Letzteres lässt sich selbstverständlich nur auf Grund von Beringungen feststellen.

Es ist von jeher meine Auffassung, dass die heutigen Species nicht durchwegs gute Arten sind, sondern bestenfalls Unterarten oder bloss geographische Formen.

So betrachtete ich auf Grund meines im Laufe von 30 Jahren gesammelten Beobachtungsmaterials die *Anser arvensis* BREHM schon seit langem als blosse Subspecies, weiterhin festigte sich meine Meinung, dass Bläss- und Zwerggans bloss Varietäten und nicht besondere Arten der Gattung albifrons seien, dass ferner auch *Anser neglectus* nicht eine besondere Art, sondern eine variierende Subspecies der Species *Anser jabalis* sei, ebenso wie *Anser brachyrhynchus*.

Damit kam ich ungewollt zu der Auffassung STEFAN V. CHERNEL'S zurück, welche er im Jahre 1899 in seinem bahnbrechenden Werk „Die

¹⁾ Diese Abhandlung schrieb ich im Auftrage des Kgl. Ung. Ornith. Institutes, unter Benützung der auf obiges Thema bezüglichen Veröffentlichungen von BUTURLIN, SCHENK und TUGARINOV, deren Bürstenabzüge zur Verfügung gestellt waren.

Vögel Ungarns“ niedergelegt hatte und welche ich, wie ich mich erinnere, anfangs nicht akzeptierte.

In seinem im Jahre 1918 herausgegebenen „Namensverzeichnis der Vögel des Ungarischen Reiches“ schien STEFAN V. CHERNEL die oben erwähnten Spielarten als selbständige Arten zu behandeln, wenigstens nimmt er sie in seinem Verzeichnis so auf. Doch hat auch er hierbei wahrscheinlich bloss das eine praktische Ziel im Auge gehabt, für den allgemeinen Gebrauch eine gut gegliederte Einteilung zu geben, an Hand deren die verworrene Systematik der Wildgänse leichter überblickt werden konnte.

Auch ich liess mich von dem gleichen Ziel leiten, als ich in meinem für die Jäger und das grosse Publikum bestimmten, im Jahre 1928 erschienenen kleinen „Bestimmungsbuch der Schwimmvögel“, gegen meine Überzeugung die Blässgans, Zwerggans, Rotfussgans (*Anser neglectus*) und Kurzschnabelgans (*A. brachyrhynchus*) als besondere Arten anführte. Dieser meiner Auffassung hatte ich schon damals an jener Stelle Ausdruck gegeben.

Es gereicht mir zu grosser Freude, aus der neuesten Literatur zu ersehen, dass SUSKHIN, der Entdecker der Species *Anser neglectus*, neuerdings, nach Untersuchung eines grösseren Materials, diese Neglectus-Species auf den Rang einer Subspecies zurückversetzt hat. Ich glaube fest daran, dass die neueren eingehenden Untersuchungen, welche — wie erwähnt — in den Brutgebieten durchzuführen sind und sich auf die Beringungsergebnisse und ein reicheres Untersuchungsmaterial stützen sollen, auch die übrigen Arten zu blossen Unterarten oder geographischen Formen herabmindern werden.

Ebenfalls als Subspecies wird *Anser neglectus* auch in dem jüngst erschienenen Werke TUGARINOV'S angeführt, welcher sich somit der Meinung SUSKHIN'S, des Kompetentesten, anschliesst.

Dagegen betrachtet BUTURLIN sie in neuester Zeit wieder als Art und benennt sie *Anser neglectus* SUSKHIN. Wir sehen, dass bezüglich der Systematik der Wildgänse selbst unter den Zuständigsten, den russischen Forschern, noch keine völlige Übereinstimmung herrscht, was wiederum darauf zurückzuführen ist, dass ganz exakte, ein grösseres Material umfassende Untersuchungen bisher fehlten.

Das augenfälligste Beispiel für eine auf Grund der Untersuchung von nur wenigen Exemplaren aufgestellte Art ist *Anser (Melanonyx) mentalis* OATES. OATES hat dieselbe auf Grund von wenigen Exemplaren beschrieben, welche — wie ALPHÉRAKY¹⁾ behauptet — auch untereinander nicht völlig übereinstimmten, weder in Bezug auf die Schnabellänge, noch hinsichtlich des Schnabelrandes. Von dieser dickschäbeligen

¹⁾ ALPHÉRAKY: The Geese of Europa and Asia, pag. 131.

Saatgans sagt ALPHÉRAKY, dass es sich bloss um sehr alte männliche Exemplare der sibirischen Saatgans handle.

BUTURLIN führt diese Gans in seiner neuesten Einteilung auch nur als Subspecies an, unter dem Namen *Anser serrirostris mentalis* OATES, und vertritt nicht die Ansicht ALPHÉRAKY'S, dass es sich hierbei bloss um alte männliche Exemplare der Saatgans handle, nachdem er ungefähr 600 Stück *Anser serrirostris* in der Gegend des Flusses Kolyma untersucht habe.

Eine andere so übereilt aufgestellte Art ist *Anser (Melanonyx) carneirostris* BUTURLIN. Diese Art stellte BUTURLIN auf Grund der Beschreibung HEUGLIN'S auf, ohne je ein Exemplar gesehen zu haben. Das erste Stück, das er in die Hand bekam, war ein alter Balg. Ausser diesem hat BUTURLIN, wie er selbst aufrichtig zugibt, niemals ein Stück gesehen, weder lebendig noch tot.

Obwohl BUTURLIN eingesteht, dass er heute bei der Aufstellung einer neuen Art vorsichtiger verfahren würde, als vor 30 Jahren (BUTURLIN: Übersicht der Saatgansrassen. Aquila 1931—1934), nimmt er seine „carneirostris“ doch nicht zurück, sondern degradiert sie bloss zu einer Subspecies unter dem Namen *Anser serrirostris carneirostris* BUT.

Und doch weiss BUTURLIN, wie ich in seiner letzten Abhandlung lese, sehr gut, dass in vielen Fällen der gelbe Schnabel einer Gans schon wenige Stunden nach dem Tode sich rötlich verfärbt, sodass ein Beobachter, dem ein solches Stück etwas später in die Hände kommt, eventuell ein carneirostris-Exemplar darin erblicken kann.

Ähnlich unsicher ist auch BUTURLIN'S Subspecies *Anser serrirostris anadyrensis* BUT., schon deshalb, weil von dieser Abart bisher insgesamt bloss 5, sage und schreibe fünf! Exemplare bekannt sind. Bei dieser Gans ist der Schnabelring ebenfalls rot, aber die Füße sind wahrscheinlich gelb. Warum ist dann also diese Gans nicht auch eine „carneirostris“? Deshalb nicht — sagt BUTURLIN — weil ihr Schnabel 50—53 mm lang ist, während er bei *anadyrensis* 65—70 mm misst.

Auf Grund von 5 Exemplaren, welche bloss durch ihren kürzeren Schnabel von den übrigen abweichen, gleich eine neue Subspecies aufzustellen ist jedenfalls eine etwas gewagte Sache!

Ich freue mich sehr, dass ich in meiner Auffassung mit TUGARINOV vollständig übereinstimme, welcher in seiner schon erwähnten Abhandlung die von BUTURLIN aufgestellten Subspecies *Anser serrirostris carneirostris*, *Anser serrirostris mentalis*, *Anser serrirostris anadyrensis* BUT. auch als solche nicht gelten lässt, sondern dieselben bloss für individuelle Varietäten hält.

Nicht nur der Fachmann, sondern auch jeder Vogelfreund und lernbegierige Jäger wird TUGARINOV'S vereinfachende, bis zu einem gewissen

Grade Ordnung schaffende Einteilung mit Freuden begrüßen, wenn gleich TUGARINOV selbst darüber sagt, dass sie bloss „als Bestimmungsschlüssel für Sportleute und Jäger verfasst wurde und nicht Anspruch darauf erhebt, einen vollständigen Überblick über die Saatgans-Arten zu bieten“.

Diese Arbeit bespricht übrigens GROTE HERMAN an einer anderen Stelle dieses Aquila-Bandes.

Es würde den Rahmen dieses Aufsatzes weit überschreiten, wollten wir diese zwei — von BUTURLIN und TUGARINOV stammenden — systematischen Einteilungen zum Gegenstand einer eingehenden Kritik machen. Deshalb will ich hier bloss meine eigenen Beobachtungen bezüglich der in letzter Zeit so oft erwähnten *Anser carneirostris* BUT. oder *Melanonyx carneirostris* BUT., bzw. meine Meinung über das von mir untersuchte einschlägige Material nachstehend zur Veröffentlichung bringen.

Die erste rotschnäbelige und gelbfüssige Gans kam mir im Oktober 1924 in die Hände. Wegen ihrer Schnabelbildung und Färbung notierte ich sie als einwandfreie „neglectus“ und sprach sie nach ihrem Gesamthabitus als Jungvogel an. Die Füße dieser Gans waren kukuruzgelb, an manchen Stellen mit rötlichem Anflug.

Damals konnte ich in meiner Umgebung keinen guten Präparator auftreiben, sodass ich den Vogel nicht ausstopfen liess. Gegen meine sonstige Gewohnheit fertigte ich auch keine genaue Schnabel- und Kopfzeichnung an und nahm auch die Masse nicht auf, wahrscheinlich deshalb nicht, weil ich den Vogel ungefähr am 28. Oktober als frischen Balg dem Ornithologischen Institut nach Budapest einsandte.¹⁾

Damals stand die „carneirostris“ noch nicht so sehr im Mittelpunkt des Interesses, und so kümmerte ich mich nicht weiter um den gelbfüssigen, rotschnäbeligen Vogel.

Am 7. November 1927 erbeutete ich eine nicht mehr junge Gans, deren Schnabel die typische Neglectus-Form hatte, während in der Färbung des Schnabelhalses, hinter dem Nagel, schon am darauffolgenden Tage eine Veränderung zu erkennen war. Die Farbe des Schnabels ist nämlich dort rötlich kukuruzgelb, am unteren Rand mit dunklerem Farbton. Das gelbliche Feld zieht sich an den oberen Schnabelrändern nach aufwärts gegen die Schnabelwurzel zu, wie bei *arvensis*, und zeigt hier eine weisslich-lila Färbung.

Die Füße dieser Gans, welche eine typische Übergangsform zwischen *neglectus* und *segetum* darstellt, sind kukuruzgelb, die Masse des Vogels folgende: Länge 81 cm, Flügel 45, Bein 8 cm, Schwanz 18 cm, Schnabel 62 mm, Höhe der Schnabelwurzel 32 mm.

¹⁾ Dieses Exemplar gelangte nicht in unser Institut.

Es handelte sich um einen ausgewachsenen alten Vogel, welcher ganz sicher als „carneirostris“ in die Literatur eingezogen wäre, wenn ich nicht gewusst hätte, dass mancher Gänseschnabel die Eigenschaft hat, sich oft schon wenige Stunden nach dem Tode seines Besitzers zu verfärben, wobei gelb zu rot wird, bläulich-rosafarben dagegen sich in Weiss verwandelt, mit sehr zartem rosa Anflug.

Ich bin überzeugt, dass mehr als eine als „carneirostris“ bestimmte Gans ursprünglich einen gelblichen Schnabel hatte, welcher erst später rötlich wurde.

Am 3. Oktober 1931 endlich gelangte ich in den Besitz jener rot-schnäbeligen und gelbfüssigen Gans, welche infolge der besonders glücklichen Begleitumstände ihrer Erbeutung wahrscheinlich eine ausschlaggebende Rolle in der carneirostris-Frage spielen wird.

Es ist dies eine Gans mit typischem Neglectus-Schnabel, bei welcher der Fachmann auf den ersten Blick erkennt, dass es sich um einen diesjährigen Jungvogel handelt. Die Masse sind folgende: Länge 71 cm, Flügel 40 cm, Lauf 7.3 cm, Schwanz 15 cm, Schnabel 57 mm. Höhe des Schnabels an der Wurzel 28 mm, Breite 25 mm, Höhe des Schnabelhalses hinter dem Nagel 11.5 mm. Am Schnabelhals ein gelblich-kirschrotes Band, welches sowohl den oberen als auch den untern Schnabelrand umschliesst und am oberen Rand gegen die Schnabelwurzel zu allmählich in Schwarz übergeht.

Diese Gans könnten wir also ohne viel Kopfzerbrechen als junge Neglectus ansprechen, wenn nicht die Füsse kukuruzgelb wären! Sollte also diese ein junges Exemplar der rätselhaften carneirostris sein?

Glücklicherweise wurde diese Gans von einem erfahrenen Vogelkenner und tüchtigen Weidmann, dem Gutsverwalter LADISLAUS SIMÁCZIUS erlegt u. zw. bei Tiszapolgár im Szabolcser Komitat. Genannter hat sowohl die näheren Umstände der Erbeutung als auch die erbeuteten Exemplare selbst — ich erhielt nur eines davon — genau beschrieben.

Am 5. Oktober 1931 pirschte er hinter Haufen von Maisstroh 5 grosse Gänse bis auf etwa 30 Schritte an und erlegte 4 Stück davon. Die mit dem Leben davongekommene Gans schraubte sich hoch in die Lüfte empor und kreiste lange über jener Stelle, wobei sie Laute wie „ghrrég-ghrrég“ hören liess.

Von den 4 erlegten Gänsen — schreibt SIMÁCZIUS — war nur eine ein alter Vogel, leider aber so zerschossen, dass er ihn nicht einsenden konnte. Die übrigen drei waren vollständig gleiche Jungvögel, von welchen ich ein Exemplar erhielt. Die Füsse des Altvogels waren rosafarbig, die der drei Jungvögel dagegen gelblich. Der Schnabelring war bei sämtlichen 4 Exemplaren rötlichgelb. Der Grösse nach stimmten

die drei Jungen miteinander überein, während der alte Vogel etwas grösser war. Die Färbung des Gefieders war bei allen gleich, beim Alten vielleicht um eine Idee fahler und die Flügel Federn des letzteren abgenutzt.

Wir stehen also einer höchst interessanten Tatsache gegenüber: hier haben wir es mit dem Fragment einer *Anser fabalis neglectus* Familie zu tun! SEMÁCZIUS kennt diese Art genau. Auch früher schon hatte er mir solche Gänse eingesandt und richtig bestimmt, sodass ich seine Darstellung in ihrer Gänze annehme. Also zwei Altvögel, von denen der erlegte ein typisches rosafüßiges und rotschnäbeliges Exemplar war, sodass der entkommene zweite Vogel — der Stimme nach zu schliessen das Männchen — wahrscheinlich ebenfalls rosafarbene Füße hatte. Die drei jungen gelbfüßigen Exemplare dagegen waren ohne jeden Zweifel Jungvögel aus dem Sommer dieses Jahres.

Beschreibungen junger *neglectus* findet man ausser in ALPHÉRAKY'S grosser Monographie¹⁾ sonst nirgends in der Literatur.

Nachdem wir das Brutgebiet dieser Gans noch nicht mit absoluter Sicherheit kennen, gibt es auch in keinem einzigen Museum ein einwandfrei festgestelltes diesjähriges Jungexemplar, sodass in dieser Hinsicht das in der zoologischen Sammlung des Debrecener Kollegiums befindliche obige Exemplar einzig in seiner Art dasteht.²⁾

Damit will ich nun nicht behaupten, dass jeder Jungvogel von *neglectus* gelbfüßig sei, aber soviel ist sicher, dass bei der *fabalis*-Species Individuen vorkommen, bei welchen der Schnabel rot und die Füße gelb sind — hauptsächlich im jugendlichen Alter —, mögen diese nun zum Formenkreise *neglectus* mit dünnerem Schnabel oder zur dickschnäbeligeren *segetum*-Form gehören.

Dasselbe behauptet auch ALPHÉRAKY im Zusammenhang mit einer aus einem Schwarm *Melanonyx segetum* herausgeschossenen *M. carneirostris*, wobei er bemerkt, dass dieses auch ein Beweis dafür sei, dass zwischen *M. carneirostris* und *segetum* kein spezifischer Unterschied bestehe, sondern dass wir es hier entweder mit einem blossen Altersunterschied oder mit einer individuellen Varietät zu tun haben!

Ebenfalls als individuelle Varietät fasst ALPHÉRAKY sehr richtig auch jene 3 Exemplare von *M. segetum serrirostris* aus der Anadyr-Region auf, welche gleichfalls einen roten Schnabelring besitzen, auf

¹⁾ ALPHÉRAKY: The geese of Europa and Asia, pag. 80. Auch bei ALPHÉRAKY ist bloss von einem einzigen Exemplar soviel erwähnt, dass die Füße schmutzig zimbeerfarben sind.

²⁾ Auch in der Sammlung des Kgl. Ung. Instituts befindet sich ein solches Exemplar. Siehe meine diesbezüglichen Ausführungen p. 202. dieses Bandes. SCH. J.

Grund dessen BUTURLIN in kühner Weise die Subspecies *Anser serrirostris anadyrensis* aufgestellt hatte.

Ähnlich hält PLESKE¹⁾ die *Melanonyú serrirostris sarneirostris* BUT. bloss für eine individuelle Varietät oder für eine bestimmte Altersform.

Am 4. Oktober 1932, also fast zur gleichen Zeit wie im Vorjahre, erhielt ich von demselben Orte wieder eine rotschnäbelige und gelbfüssige Gans, deren Schnabel aber schon mehr an *arvensis* erinnert, das heisst er ist dicker, also nicht, wie bei *neglectus*, dünn und schlank. Die Masse des Vogels sind: Länge 78·5 cm, Flügel 44 cm, Lauf 8 cm, Schwanz 16·5 cm, Schnabel 56 mm, Höhe der Schnabelwurzel 32 mm. Am oberen Schnabelrand ist der gegen die Schnabelwurzel sich ausbreitende kirschrote Teil sehr gross. Die Füsse sind dunkel maisgelb.

In demselben Jahre, am 11. November 1932, erhielt ich gleichfalls aus der Gegend von Tiszapolgár noch eine gelbfüssige Gans, deren Schnabelform dem *fabalis*-Typus entsprach, während die Schnabelfärbung sich mehr dem *neglectus*-Typus näherte. Masse: Länge 74 cm, Flügel 44 cm, Lauf 7·4 cm, Schwanz 16·5 cm, Schnabel 53 mm. An dem Schnabel zieht sich ein stellenweise gelbliches, im allgemeinen aber dunkelkirschrotes Band entlang, der untere Schnabelrand ist gebogen. Höhe der Schnabelwurzel 30 mm, Breite 24 mm. Diese Füsse sind kukuruzgelb.

Die Schnabelform dieser beiden letzteren Exemplare beweist, wie stark bei *fabalis* sowohl Form als auch Farbe des Schnabels variieren. Und dass diese Variationen, wenigstens hinsichtlich der Färbung, selbst bei Individuen aus ein und demselben Gelege vorkommen können, zeigen Fälle, wo bei mehreren aus demselben Schwarm erlegten Exemplaren das eine den typischen *fabalis*-Schnabel mit schmalen Ring aufweist, während bei dem andern der Schnabel typische *arvensis*-Form hat, mit gelbem Fleck, der sich gegen die Schnabelwurzel zu ausbreitet. Das eine Exemplar also eine typische *fabalis*, das andere eine typische *neglectus*. Den ersteren Fall beobachtete ich selbst, den letzteren Graf GABRIEL SZTÁRAY.

Dass Schnabel- und Fussfärbung selbst bei Individuen aus ein und demselben Gelege variieren, erwähnt ALPHÉRAKY (pag. 89) „auf Grund der Behauptungen hervorragender englischer Ornithologen“. Und zwar wurde dieser Fall bei *Anser brachyrhynchus* beobachtet, wo von mehreren in Gefangenschaft ausgebrüteten Exemplaren aus demselben Gelege einige gelben Schnabel und gelbe Füsse hatten, während die anderen normal rotschnäbelig und rotfüssig waren.

¹⁾ PLESKE: Birds of the Eurasian Tundra, Boston. pag. 315.

Wie ALPHÉRAKY berichtet (pag. 93), hat R. PAYNE-GALLVEY Exemplare von *Anser brachyrhynchus* erlegt, bei welchen Schnabel und Füsse orangefarbig waren, wie bei *fabalis*.

Nach STEGMANN hat VALCH in Jekaterinoslav *Anser fabalis* in Gefangenschaft gehalten, deren Schnäbel sich im Herbst rötlich verfärbten. Ob sich diese Erscheinung alljährlich wiederholte oder nur auf diesen einen Fall beschränkt blieb, ist aus STEGMANN'S Bericht nicht zu ersehen.

Nach ALPHÉRAKY (p. 120) schoss P. SEMENOV eine rotschnäbelige und gelbfüssige Gans aus einer Schar *Anser fabalis* mit normaler Schnabel- und Fussfärbung heraus.

Das wären also die Meinungen der kompetentesten russischen Forscher wie ALPHÉRAKY, PLESKE, TUGARINOV, über *Anser carneirostris*.

Ich muss noch bemerken, dass ich mit diesen Dingen erst in allerletzter Zeit bekannt wurde, als ich, angeregt durch JAKOB SCHENK'S Aufsatz in der Aquila, die diesbezügliche Literatur, soweit sie mir zugänglich war, eingehender zu studieren begann. Und ich muss sagen, dass es mir eine grosse Genugtuung war zu ersehen, dass meine schon seit langem feststehende Meinung in dieser Frage mit den Auffassungen der russischen Forscher übereinstimmt, wenn auch deren hierauf bezügliche Veröffentlichungen älteren und neueren Datums mir erst vor kurzem bekannt wurden.

Dass die Schnabel- und Fussfärbung kein absolut entscheidender Faktor bei der Bestimmung der Arten ist, beweisen in neuester Zeit auch die Untersuchungen LÖNNBERG'S (Ibis 1933 pag. 47—50.). Seiner Ansicht nach bedeutet z. B. bei den Möwen das Gelb in Fuss und Schnabel ein fortgeschritteneres Stadium der Verfärbung, während bei hellrötlichem oder hellbläulichem Farbton dasselbe Farbpigment noch in geringerem Masse entwickelt ist.

STEGMANN hält es auch bei der neuen systematischen Einteilung der „Grossmöwen“ für erwiesen, dass die Färbung der Füsse individuell variiert, von blass fleischfarben bis zu gelb. (Jurnal f. Ornith. 1934 pag. 340.)

Die von ALPHÉRAKY erwähnten Daten bezüglich Schnabel- und Fussfärbung von *Anser brachyrhynchus* bekräftigen noch mehr meine Meinung, dass *brachyrhynchus* keine Species, sondern bloss eine Subspecies ist.

Aber in noch viel höherem Masse wurde mir dieses zur Gewissheit durch die vergleichenden Studien, welche ich gerade in diesem Sommer (1934) im British Museum, nachher in der Sammlung der Oxforder Universität und endlich in den Museen von Amsterdam, Bergen, Trondhjem, Tromsö und Rossitten machen konnte.

Meiner Ansicht nach ist also *Anser brachyrhynchus* bloss die westliche, kurzschnäbelige Subspecies von *Anser fabalis*.

STEFAN V. CHERNFL hatte also vollkommen recht, als er schon im Jahre 1899 sowohl *neglectus* als auch *brachyrhynchus* als blosser Subspecies betrachtete.

Ich muss auch noch den ungarischen Namen von *Anser fabalis neglectus* einer kleinen Korrektur unterziehen. Der Ausdruck bzw. Name „Gege-Gans“ ist nicht richtig, weil sämtliche zur Species *fabalis* gehörenden alten männlichen Gänse dieses „ge-ge“ oder „ghrré-ghrré“ ertönen lassen, was ich schon öfter beobachten konnte, sowohl draussen auf dem Hortobágy als auch bei in Gefangenschaft gehaltenen Exemplaren. Dieser Ton ist also für die *Neglectus*-Art nicht charakteristisch.

Ich empfehle daher für *Anser neglectus* die ungarische Benennung „dünnschnäbelige Saatgans“, weil die Bezeichnung „rotfüssig“ oder „rosafüssig“ zu vielen Irrtümern Anlass geben kann, wegen der rosafarbenen Füsse der grossen Graugans (*Anser ferus*).

Auf Grund des mir bisher zu Händen gekommenen Untersuchungsmaterials vertrete ich also den Standpunkt, dass *Anser carneirostris* BUT. entweder eine junge zur *neglectus*-Form hinneigende *Anser fabalis* ist, oder eine rotschnäbelige individuelle Varietät der letzteren, wobei die Abweichung der Schnabelfärbung eventuell auch im späteren Alter beibehalten wird.

Ich glaube, dass weitere Untersuchungen von Gänsen mit rotem Schnabel und gelben Füßen die Ansicht nur noch mehr bekräftigen werden, dass sowohl *Anser neglectus* als auch *Anser brachyrhynchus* blosser Unterarten und nicht „gute“ Arten sind.

Vergleichstabelle der mir zu Händen gekommenen rotschnäbeligen und gelbfüssigen Saatgänse.

Lf. Zahl	Erlegung		Geschlecht	Alter	Länge	Flügel	Schwanz	Fuss		Schnabel			Gewicht kg.	Wo befindlich?	Anmerkungen	
	Ort	Datum						Länge	Färbung	Länge $\frac{m}{mm}$	Höhe an d. Wurzel	Höhe hinter d. Nagel				Färbung
1.	Hortobágy	1927. XI. 7.	?	ad.	81	45	18	8	kukuruzgelb	62	32	—	rötlichweiss, lila	?	Zool. Sammlung des Debrecener Kollegiums	Schnabel vom Typus neglectus
2.	Tiszapolgár	1931. X. 2.	—	juv.	71	40	15	7·3	kukuruzgelb	57	28	11·5	gelblich kirschrot	2·25		Schnabel vom Typus neglectus, schlank
3.	Szt. Margita	1932. X. 4.	—	?	78·5	44	16·5	8	gelb	56	32	—	kirschrot	3·08		Schnabel dick, Färbung arvensis-ähnlich
4.	Tiszacsege	1932. XI. 11.	?	juv.	74	44	16·5	74	gelb	53	30	—	gelblich und rot	2·7		Kurzchnäbelig, wie eine brachyrhynchus; unterer Rand gebogen, Schnabelals schlank